

MOŽNOSTI VÝZKUMU POSTAVENÍ ASISTENTŮ A ASISTENTEK FILOZOFICKÉ FAKULTY NĚMECKÉ (KARLOVY) UNIVERZITY V PRAZE

JANA RATAJOVÁ

OPPORTUNITIES FOR STUDYING THE POSITION OF ASSISTANTS AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY OF THE GERMAN (CHARLES) UNIVERSITY IN PRAGUE

This contribution focuses on the position of assistants at the Faculty of Philosophy of the German University in Prague in 1930–1945. The author compares employment conditions during the Great Depression, before the Second World War, and after the German University in Prague was subsumed under Reich administration. Special attention is paid to the Institute for Classical Archaeology, Seminar for Philosophy, and the Seminar for German Philology in 1939–1945.

Keywords: German University in Prague – 1930–1945 – German science in Czechoslovakia – university employees – Erhard Müller – Gerda von Bredow – Lotte Traeger – Helga Prollius – Erich Trunz

DOI: 10.14712/23365730.2026.8

Vysokoškolští asistenti patří mezi skupinu zaměstnanců vysokých škol, která se v historických zpracováních vývoje různých vědeckých oborů i celých vysokých škol objevuje pouze okrajově.¹ Přitom si provoz vysokých škol v moderní době bez často neviditelné práce asistentů nelze představit. Studie se zaměřuje na období 1939–1945, ale přesto bude dobré pojem asistenta definovat a zachytit alespoň obecně i období předcházející (minimálně tedy 30. léta 20. století).² V této době již k některým univerzitním ústavům přináležela systemizovaná místa asistentů,³ tedy místa stabilně finančně zajištěná. Finanční zajištění nebylo na tehdejších univerzitách nic samozřejmého. Stabilní příjem měli jen řádní a mimořádní profesori – tedy držitelé systemizovaných profesur.⁴ Počet profesorských

¹ Z německé univerzity je asistentská agenda pro léta 1939–1945 podchycena významněji u pravěké archeologie: Miloš HLAVA, *Od Lothara Zotze ke Karlu Dinklagemu. Z dějin Německé Karlovy univerzity (1939–1945)*, Archeologie ve středních Čechách 23, 2019, s. 73–88. Popř. u botaniky: Jana RATAJOVÁ, *Botanický ústav Německé univerzity v Praze a jeho výukové tabule*, AUC-HUCP 64/2, 2024, s. 49–74.

² Toto období bude vzhledem k omezenému rozsahu studie pojednáno pouze ve zkratce, problematika vývoje postavení univerzitních asistentů v letech 1882–1939 a srovnání jednotlivých fakult, resp. vědních oborů je předmětem dalšího výzkumu.

³ Právní normy týkající se univerzitních asistentů pro 30. léta 20. století lze v přehledné formě dohledat v Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy Republiky československé*, Praha 1932, zejména s. 802–806 a 1149–1176.

⁴ Právní řád od roku 1926 připouští i jmenování bezplatných profesorů (řádných i mimořádných), institut bezplatného profesora navázal na starší tradici (zákon z roku 1870) opuštěnou roku 1919. Srov. O. PLACHT – F. HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy*, s. 1063–1067.

stolic byl pevně dán, a zřízení nové profesury (řádné i mimořádné) bylo v kompetenci (po předjednání profesorským kolegiem dané fakulty) příslušného ministerstva (v době první republiky tedy Ministerstva školství a národní osvěty), systemizace profesorských míst podléhala schválení vlády.⁵ Ministerstvem byla schvalována i nová asistentská místa. Asistenti nemohli vyučovat – možnost přednášet měli pouze profesori a docenti. Nicméně asistenti byli zpravidla absolventy daného oboru – měli doktorský titul a čekal se od nich další profesní růst. Tím byla habilitace. Nicméně vzhledem k tomu, že ani habilitace nebyla cestou z finanční nejistoty (soukromí docenti sice mohli přednášet, ale nebyli honorováni), tak někteří docenti setrvali v pozici asistenta několik let, než se uvolnila profesura v jejich oboru, popřípadě nebyla systemizována další profesura.⁶ Přestože od dvacátých let již byla asistentská místa systemizovaná – tedy stálá, asistenti dostávali smlouvy časově omezené, zpravidla na dva roky. Na Filozofické fakultě Německé univerzity v Praze byla zřízena místa asistentů při Seminári pro německou filologii (*Seminar für deutsche Philologie*), Historickém seminári (*Historisches Seminar*), Archeologickém ústavu (*Archäologisches Institut*), dále při Ústavu a seminári pro dějiny umění (*Kunsthistorisches Institut und Seminar*), Seminári pro slovanskou filologii (*Seminar für slawische Philologie*) a Ústavu a seminári pro hudební vědu (*Musikwissenschaftliches Institut und Seminar*). Tedy dohromady šest placených asistentských míst. Pro srovnání Filozofická fakulta Univerzity Karlovy disponovala v akademickém roce 1937/38 při více než dvojnásobném počtu studentů 10 asistentskými místy, ale výrazně větší byl počet řádných profesur i stipendií pro pomocné vědecké síly a knihovníky.⁷ Na německé filozofické fakultě zastávali práci knihovníků často právě asistenti.

Počty asistentů byly na počátku 30. let v rámci nastupující hospodářské krize a s ní přicházejících úsporných opatřeních omezovány.⁸ Roku 1933 vešlo v platnost nařízení o povinném neobsazení 10 % asistentských míst. Toto nařízení bylo v platnosti ještě roku 1937, kdy proti němu protestovala společně filozofická a přírodovědecká fakulta Německé univerzity. Děkan filozofické fakulty zdůrazňoval, že omezení je ve skutečnosti ještě větší,

⁵ Vládní usnesení ze dne 24. října 1930. K 24. 10. 1930 bylo systemizováno na všech vysokých školách v Československu 638 míst profesorů řádných a 150 míst profesorů mimořádných. Srov. O. PLACHT – F. HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy*, s. 798.

⁶ Právní předpisy týkající se docentů platné ve 30. letech 20. století srov. O. PLACHT – F. HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy*, s. 1099–1134. Nedostatečné finanční zajištění habilitovaných asistentů se např. na německé přírodovědecké fakultě řešilo roku 1935. Srov. J. RATAJOVÁ, *Botanický ústav Německé univerzity v Praze*, s. 57.

⁷ Údaje pro FF UK vycházejí z tištěných seznamů osob (k dispozici online: <<https://kramerius.cuni.cz/uk/collection/uuid:034f9738-6d3f-4243-97a0-b8b4430b04f6>> [10. 10. 2025]). Údaje pro Německou filozofickou fakultu vycházejí jak z tištěných seznamů osob, tak z dochovaného spisového materiálu: Archiv UK, fond: Filozofická fakulta Německé univerzity v Praze (dále FF NU), Asistenti – všeobecně 1920–1939, 1940–1944, k. 44, i. č. 472, 473.

⁸ Vliv hospodářské krize na provoz vysokých škol i problémy s uplatněním vysokoškolských absolventů by bylo téma na samostatnou studii. Stačí připomenout, že nezaměstnané inteligenci se věnoval ve své inaugurační přednášce 5. 12. 1934 rektor Univerzity Karlovy Josef DRACHOVSKÝ, *Nezaměstnanost vysokoškolské inteligence. Její reflexy národohospodářské, sociální a mravní*: <<https://kramerius.cuni.cz/uk/view/uuid:8ab7a633-4e5e-4eb5-a259-a93dfab070e5?page=uuid:c28bc1b4-62d6-4ab5-a6ff-0ddea58db767>> [15. 12. 2025]; k inauguračním projevům pražských rektorů srv. Petr SVOBODNÝ, *Inaugurační projevy rektorů pražských univerzit od konce 19. do počátku 21. století*, AUC-HUCP 66/1, 2026, s. 179–197; reflexi nezaměstnaných absolventů v populární kultuře přináší např. Polka *speciálně aktuální* z repertoáru Osvobozeného divadla (hra Robin zbojník 1932): „Já během studování měl vždy vyznamenání, takže rodičů přání dovršena míra. A když jsem dostudoval, doktorát jsem sroloval, do pouzdra jsem jej schoval a dělám v baru portýra...“

protože na fakultě působí v dané době pouze 5 asistentů.⁹ Řešila se zároveň i nová systemizace profesorských míst, roku 1938 vypracovávali jednotliví profesori – přednostové seminářů a ústavů – konkrétní požadavky na nová asistentská místa, nebo zdůrazňovali potřebu obnovení míst, zrušených (resp. pozastavených) v rámci krizových opatření. To je případ i ústavu pro (klasickou) archeologii. Jak připomíná ve svém elaborátu profesor klasické archeologie Alois Gotsmich, byl to právě ústav klasické archeologie, kde byl ustaven vůbec první asistent na německé filozofické fakultě, a to od ledna 1895. Gotsmich zdůvodňuje potřebu asistenta zejména péčí o muzeum sádrových odlitků,¹⁰ které je přístupné nejen studentům, ale i veřejnosti, dále péčí o rozsáhlou knihovnu a prací se studenty v semináři (studentů zapsaných v semináři bylo 30, k tomu dalších 100 studentů klasické filologie a dějin umění, kteří knihovnu a příslušné sbírky také využívali). Nedostatečné personální zabezpečení bylo v případě ústavu klasické archeologie, ale také semináře a prosemináře pro klasickou filologii (ke kterému nepatřilo systemizované asistentské místo) řešeno pomocí neplacených asistentů. Dlouholetým neplaceným asistentem semináře a prosemináře pro klasickou filologii a také semináře pro klasickou archeologii a staré dějiny (*Philologisches Seminar und proseminar, Archäologisch-althistorisches Seminar*) byl klasický filolog Artur Biedl (1904–1950). Již během studia působil v semináři jako knihovník, po ukončení studia roku 1930 byl jmenován neplaceným asistentem, na tomto místě setrval až do roku 1939. Systemizace jeho místa byla z úsporných důvodů státními úřady stále odkládána. Nicméně i jako neplacenému asistentovi mu byla vyplácena odměna (stipendium), ovšem mnohem menší, než by náležela placenému asistentovi.¹¹ Biedl z univerzity odešel na počátku roku 1939 z rasových důvodů (matka byla židovka). Po válce krátce působil na univerzitách v Řezně a Mnichově, kde se také habilitoval.¹² Při ústavu pro klasickou archeologii působila nejdříve jako knihovnice (od roku 1935) Margarete Eisenkolb. O její přijetí jakožto placené asistentky se zasazoval Alois Gotsmich, ale od října 1936 získala místo pouze asistentky neplacené, ale i to pro ni znamenalo finanční zlepšení.¹³ Margarete Eisenkolb působila na ústavu do roku 1939.

Pokud tedy shrneme předchozí odstavce, tak je jasné, že od roku 1937 byla situace kolem míst placených asistentů na německé filozofické fakultě (a nejen tam) velice napjatá a jednalo se o významných změnách – roku 1938 požadoval zřízení místa placeného asistenta prof. Leonhard Franz pro pravěký seminář, prof. Jungbauer pro seminář pro německý národopis (*Seminar für deutsche Volkskunde*), Ernst Otto pro pedagogický seminář, druhého

⁹ Podklad pro jednání profesorského kolegia podepsaný děkanem Ernstem Schwarzem z 25. 5. 1937 (Wiederherstellung der früheren Zahl der Stellen von Assistenten) obsahuje jako přílohu i podklady z Přírodovědecké fakulty Německé univerzity z 27. a 28. 4. 1937 podepsané děkanem Adalbertem Lieusem a profesorem Ernstem Pringsheimem (Wiederherstellung der früheren Zahl der Stellen von Assistenten, Demonstratoren und wissenschaftlichen Hilfskräften), AUK, f. FF NU, k. 44, i. č. 472.

¹⁰ K univerzitní sbírce odlitků srov. Karla VYMĚTALOVÁ, *Sbírka sádrových odlitků antických děl na německé filozofické fakultě v Praze*, in: *Historica Olomucensia* 43/53, 2017, s. 175–191.

¹¹ Odměna mu musela být opakovaně schvalována. Měsíční stipendium bylo 500 Kč, od roku 1938 700 Kč. Po narození dětí pobíral i tzv. výchovné. Platy honorovaných asistentů začínaly zhruba na dvojnásobku (podle platového zařazení).

¹² Biedlova pozůstalost je uložena v univerzitní knihovně v Heidelbergu (Universitätsbibliothek Heidelberg, Nachlass Artur Biedl: <https://www.ub.uni-heidelberg.de/allg/benutzung/bereiche/pdf/HeidHs3497_Nachlass_Biedl.pdf> [23. 9. 2025]).

¹³ Jako pomocná vědecká síla (knihovnice) získávala stipendium 150 Kč měsíčně, jako nehonorovaná asistentka 500 Kč.

asistenta požadoval i germanistický seminář. Nicméně politický vývoj byl rychlejší než jednání na Ministerstvu školství a národní osvěty.

Zde je na místě se zastavit u pramenné základny, která je k dispozici při výzkumu asistentů pražské německé univerzity (především její filozofické fakulty) v letech 1939–1945. Zejména jde o materiály z archivního fondu Filozofická fakulta Německé univerzity v Praze – materiály týkající se válečné správy fakulty a materiály týkající se obecně asistentů (zde jsou uchovány i právní normy týkající se asistentů zavedené roku 1940), dále pak ne zcela v úplnosti zachované personální spisy jednotlivých asistentů a asistentek, spisy týkající se seminářů, a také spisy rektorátu Německé univerzity, které se týkají asistentských míst.¹⁴ Při sledování kariér jednotlivých asistentů lze využít i projekt Studenti pražských univerzit (osobní a studijní údaje osob, které studovaly v Praze).¹⁵ Po převzetí německé univerzity do správy říše vznikl jako správní mezičlánek mezi pražskými vysokými školami (tedy také německou technikou) a říšským ministerstvem Úřad kurátora Německých vysokých škol v Praze. Jeho registratura byla někdy na konci války rozdělena a její část obsahující zejména personální spisy profesorů a docentů odvezena do Německa; tato část se nyní nachází v Bundesarchivu v Berlíně. Část registratury obsahující personální spisy asistentů je uložena v Archivu UK. Zde je také uložena centrální evidence asistentských míst na pražských vysokých školách, která zachycuje nejen asistentská místa, ale i místa pomocných vědeckých sil, a to v rozsahu celé působnosti pražského úřadu kurátora – tedy místa na univerzitě i německé technice.¹⁶ Tento soubor dokumentů eviduje místa podle jednotlivých ústavů a seminářů, takže vynikajícím způsobem dokumentuje dynamiku a proměny personálního stavu na jednotlivých ústavech. V neposlední řadě jsou důležité i dochované paměti či korespondence jednotlivých asistentů a asistentek (pokud se je podaří dohledat), popřípadě i materiály týkající se působení jednotlivých osob v rámci jiných institucí ať už během jejich asistentského působení, nebo v době následující. Ovšem sledování kariéry jednotlivých asistentů po roce 1945 není předmětem této studie.

Po okupaci a vzniku Protektorátu Čechy a Morava čekalo mnoho německých profesorů i dalších členů akademické obce na výraznou podporu německé vědy a tím i významnou finanční podporu pražské německé univerzity, která byla v německém kulturním okruhu vnímána jako symbol – nejstarší německá univerzita (*die älteste deutsche Universität*).¹⁷ Univerzita také již roku 1939 přijala jméno Německá Karlova Univerzita v Praze.¹⁸ Zpočátku se zdálo, že významná finanční podpora německé univerzity je naprosto reálná. První návrh na reorganizaci filozofické fakulty byl zaslaný říšskému ministerstvu školství již 23. 3. 1939, ještě před převzetím Německé univerzity do správy říše, ke kterému došlo od

¹⁴ AUK, f. FF NU, Asistenti všeobecně, k. 44, i. č. 472, 473. Tamtéž, Válečná správa – zaměstnanci, k. 47, i. č. 484–491. AUK, f. Rektorát NU (dále RNU), Asistenti a pomocné vědecké síly – obecně, 1939–1941, k. 108, i. č. 317.

¹⁵ Projekt studenti pražských univerzit 1882–1945: <<https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/?lang=cs>> [10. 10. 2025].

¹⁶ AUK, f. Úřad kurátora Německých vysokých škol v Praze (dále Kurátor), evidence asistentů, bez sign.

¹⁷ Již v květnu 1939 podávali mnozí zaměstnanci německé univerzity žádost o badatelská stipendia říšské organizaci *Forschungsgemeinschaft der deutschen Wissenschaft*. Organizace vznikla už roku 1920, v letech 1936–1945 ji vedl chemik Rudolf Mentzel, prominent nacistického režimu. Srov. AUK, f. RNU, Žádosti o badatelská stipendia, k. 130.

¹⁸ Česko-německým sporům o to, která z univerzit je pokračovatelem původního Karlova založení, není možné se zde věnovat.

září 1939.¹⁹ Zpráva o personálních potřebách Filozofické fakulty Německé univerzity v Praze pro Říšské ministerstvo školství (*Bericht über die Personalerfordernisse der philosophischen Fakultät der Deutschen Universität in Prag an das Reichserziehungsministerium*) je podepsaná děkanem filozofické fakulty germanistou Ernstem Schwarzem – obsahuje seznam uprázdněných profesur (po čistkách i odchodech na říšské univerzity), návrhy na zřízení nových profesur i personální návrhy na jejich obsazení, zabývá se i asistentskými místy – současný počet 6 považuje za neudržitelný a odkazuje na to, že rozšíření počtu už se řeší od roku 1938 s československým ministerstvem. Návrh obsahuje rozšíření o 11 na celkem 17.²⁰ Roku 1940 bylo zřízeno (a z velké části obsazeno) 17 asistentských míst. Mezi nimi byl i geografický ústav (a seminář), který byl na filozofickou fakultu přesunut z přírodovědecké fakulty, stejně jako ústavy a semináře působící již před okupací i nově zřízené ústavy, během dalších dvou let se zvýšil počet asistentských míst na 23. Asistentské místo náleželo k 1. 6. 1940 k těmto ústavům a seminářům: geografie (*Geographisches Institut*) 2 místa, filozofie (*Philosophisches Seminar*), experimentální psychologie a pedagogika (*Institut f. exp. Psychologie und pädagogisches Seminar*), dějiny umění (*Kunsthistorisches Institut*), archeologie (*Archäologisches Institut*), klasická filologie (*Seminar f. klassische Philologie*), německý národopis (*Seminar f. deutsche Volkskunde*), hudební věda (*Musikwissenschaftliches Institut*), žurnalistika (*Institut f. Zeitungswissenschaft*), historie (*Historisches Seminar*) 2 místa, pravěká archeologie (*Seminar f. Urgeschichte*), germanistika (*Seminar f. deutsche Philologie*), anglistika (*Seminar f. Anglistik*), slavistika (*Seminar f. slawische Philologie*), romanistika (*Seminar f. Romanistik*), slovanský národopis (*Seminar f. slawische Volkskunde*). V následujících letech přibýlo ještě 6 asistentských míst a celkový počet se rozrostl na 23: druhé místo asistenta germanistiky (1941), *Volksforschung* (1941), *Institut für Sozialanthropologie* (1942), *Seminar für Semitische Philologie* (1942), *Volkslehre und Nationalitätenkunde* (1942), *Institut für Sozial- und Völkerpsychologie* (1943), třetí asistent historického semináře (1943). Změny se dotkly nejenom počtu asistentských míst, ale také jejich právního zakotvení. Jak už bylo řečeno, od podzimu 1939 spadala pražská německá univerzita pod správu říšského ministerstva školství (*Ministerium für Wissenschaft, Erziehung und Volksbildung*) a tím pro ni začaly platit i říšské právní normy. Kromě nových rigorózních a studijních řádů vyšel i nový řád pro asistenty a pomocné vědecké síly (1. 1. 1940).²¹ Řád se vztahoval na všechny smlouvy uzavřené po 1. 4. 1939. Kromě toho, že přesně definoval, kdo může být jmenován asistentem (např. požadavek ukončeného vzdělání) či pomocnou vědeckou silou (alespoň 4 absolvované semestry studia), přináší i vzory jmenovacích dekretů vydávaných jménem Vůdce. V polovině roku 1940 tedy náleželo k ústavům a seminářům německé filozofické fakulty 17 asistentských míst a další ještě postupně přibývala, nicméně do fakultního provozu začaly stále více vstupovat následky válečných událostí. Zejména to byly odvody k vojenské službě – ty se týkaly jak asistentů, tak docentů i profesorů.²² Velkou část asistentské agendy (správa knihovních sbírek, přípra-

¹⁹ K německé univerzitě v letech 1938–1945 srov. Alena Mišková, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, Praha 2002.

²⁰ *Bericht über die Personalerfordernisse*. AUK, f. FF NU, Válečná správa 1939–1940, k. 47, i. č. 491.

²¹ *Ordnung der Rechtsverhältnisse der wissenschaftlichen Assistenten und wissenschaftlichen Hilfskräfte an deutschen Hochschulen (Reichsassistentenordnung)*. Tiskem vyšel též v *Amtsblatt der Deutschen Karls-Universität in Prag* 15. 6. 1940.

²² Evidence zaměstnanců univerzity podle schopnosti k vojenské službě srov. AUK, f. RNU, vojenská služba, k. 111, i. č. 341.

va výuky, administrativní práce i práce se studenty v semináři) začaly v následujících letech přebírat ženy, a to jak přímo na pozici asistentky, tak jako pomocné vědecké síly (studentky), či v nově zřízené pozici válečného zástupce/zástupkyně (*Kriegsvertreter*). Dynamika těchto skupin i přesuny mezi jednotlivými kategoriemi jsou s velkou důkladností zachyceny v evidenci asistentů, kde jsou jednotlivé skupiny zaměstnanců barevně odlišeny – asistenti na bílých kartách, pomocné vědecké síly na zelených a váleční zástupci na červených kartách. U jednotlivých jmen je také dodáno, zda jde o „überplanmäßige Stelle“ – tedy o pozici zřízenou navíc oproti systemizaci (zejména u válečných zástupců). Zatímco je mezi sedmi asistenty na začátku roku 1939 jen jedna žena (a to ještě na pozici nehonorované asistentky), je na počátku roku 1943 mezi řádnými asistenty sedm žen a dvě ženy na pozici válečného zástupce. Pro poslední, letní semestr 1945 je na počátku roku evidováno na asistentských místech 12 žen a šest zástupkyň.²³

Vzhledem k omezenému rozsahu studie není možné věnovat se zde všem asistentům a asistentkám válečného období, proto bude pozornost věnována jen několika z nich, kde nám dochované prameny umožní alespoň ve zkratce ukázat, jaké bylo postavení asistentů na filozofické fakultě během 2. světové války, jaká byla jejich agenda a jak byly vyjednávány jejich pozice i jejich platové podmínky. Podrobnější sonda je věnována klasické archeologii, filozofii a německé filologii. Zejména poslední příklad ukáže, jak omezeným pramenem mohou být úřední dokumenty i paměti, když si navzájem výrazně protiřečí.

Ústav pro (klasickou) archeologii (Archäologisches Institut)²⁴

K archeologickému ústavu náleželo asistentské místo již od roku 1895, kdy byl prvním asistentem jmenován Arthur Mahler.²⁵ Asistentské místo bylo průběžně obsazováno až do konce 20. let. Tehdy byl asistentem pozdější profesor archeologie Alois Gotsmich (1895–1974).²⁶ Roku 1929 odešel do Jeny a posléze do Vídně profesor Camillo Praschniker (1884–1949) a stolice klasické archeologie zůstala dlouhodobě neobsazená, a to přesto, že proběhl řádný konkurs a profesorské kolegium navrhlo jmenování profesora, nicméně to nebylo ministerstvem uskutečněno. Ústav spravoval provizorně profesor pravěké archeologie Leonhard Franz a výuku zajišťoval habilitovaný asistent Gotsmich. Ten byl roku 1934 jmenován profesorem, ale placené asistentské místo už nebylo s ohledem na krizová úsporná opatření obsazeno. V letech 1935–1939 působila na ústavu jako nehonorovaná asistentka již zmíněná Margarete Eisenkolb. Na její místo nastoupil od 1. 10. 1939 Friedrich Lehnert

²³ Jde o ženy pracující na systemizovaných asistentských místech, resp. místech válečných zástupců (bílé a červené karty). Pokud se v některých případech jednalo o studentky, je jejich pracovní pozice označena jako w. H. (wissenschaftliche Hilfskraft), v některých případech se objevuje označení St.Vw. – zřejmě Stellenverwalter. Je zřejmé, že dobové pracovní smlouvy měly řadu variant a zároveň tento stav upozorňuje i na problémy s nedostatkem dostatečně kvalifikovaných pracovních sil.

²⁴ Název klasická archeologie je uveden pro jednodušší porozumění z hlediska současného čtenáře, v soudobém kontextu se pojmem archeologie rozumí archeologie klasická, pravěké archeologii byl určen ústav pro pravěk.

²⁵ Srov. Jana RATAJOVÁ, *Vielleicht sehen wir uns heuer im Sommer in Prag / Snad se uvidíme letos v létě v Praze. Dopisy archeologa a obchodníka s uměním Ludwiga Pollaka archeologovi Wilhelmu Kleinovi a historikovi Josefu Šustovi*, Dolní Břežany 2025, s. 28–30.

²⁶ Medailony profesorů klasické archeologie přináší: Karla VYMĚTALOVÁ, *Procul ex oculis, procul ex mente. Klasičtí filologové, klasičtí archeologové a profesori dějin starověku na německé Karlo-Ferdinandově / Německé univerzitě v Praze (Biografické medailony)*, Opava 2017.

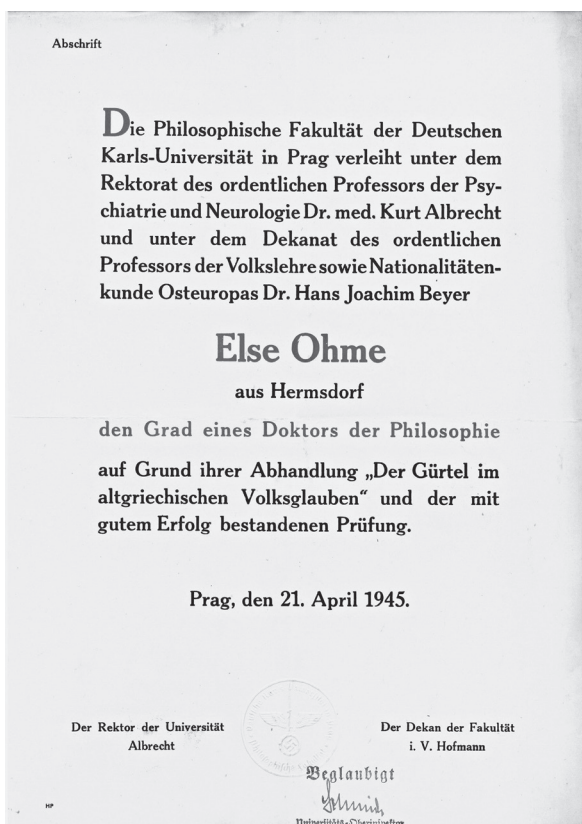
(1915–1942), který krátce před tím (29. 4. 1939) zakončil svá studia na Německé univerzitě v Praze doktorátem. Lehnert byl během svého studia zaměřen spíše na jazykovědu – studoval slavistiku a klasickou filologii, zkoušky pro učitelství na středních školách s německým vyučovacím jazykem složil roku 1936 pro obor latina/čeština, ale hlavní rigorózum roku 1939 již skládal z klasické filologie a klasické archeologie, i když jeho práce byla z oblasti jazykovědné (*Sprachwissenschaftliche Untersuchungen zu den Zwölftafelgesetzen*). Pokud můžeme věřit Lehnertovu vlastnímu životopisu, který je uložen v personálním spise, tak ho ovlivnila několikátýdenní exkurze do Itálie vedená A. Gotsmichem, při které se seznámil s mnoha klíčovými muzei i archeologickými lokalitami. Lehnert promoval ve stejný den jako jeho předchůdkyně na asistentském místě M. Eisenkolb, která byla o pět let starší (* 1910) a klasickou archeologii začala studovat až po absolutoriu práv (JUDr. 1. 6. 1933). Nedostatek odborného vzdělání byl také důvodem (vedle úsporných opatření), proč nebyla přes veškeré snahy A. Gotsmicha jmenována placenou asistentkou. Disertační práce M. Eisenkolb *Über griechische Kult- und Totenmasken. Mit einem Exkurs über die Masken im Totenkult von Etruskern* byla z oboru klasické archeologie, M. Eisenkolb z místa asistentky odešla roku 1939, důvod není v dochovaných materiálech nikde zmíněn (židovský původ není nikde uveden, náboženství je všude římsko-katolické, za odchodem samozřejmě mohl být sňatek, zdravotní důvody apod.).²⁷ Fritz Lehnert složil předepsanou přísahu ve znění: *Ich gelobe: Ich werde dem Führer des Deutschen Reiches und Volkes, Adolf Hitler treu und gehorsam sein und meine Dienstobliegenheiten gewissenhaft und uneigennützig erfüllen* 19. 10. 1939, což stvrdil svým podpisem, svůj podpis přidal i přednosta ústavu Gotsmich.²⁸ Lehnert měl smlouvu na placené asistentské místo na dva roky od 1. 10. 1939 do 30. 9. 1941 s ročním platem 15 600 korun. Ovšem už na začátku roku 1940 byl F. Lehnert odveden do wehrmachtu, ve spise je ještě zpráva z června 1940 o chystaném sňatku a jeho dočasné dovolené. Už od podzimu 1940 působí v archeologickém ústavu studentka 2. semestru Else Ohme (* 1920), jako pomocná vědecká síla (s odměnou 25 RM měsíčně).²⁹ Od 15. 11. 1941 byla výnosem říšského ministerstva školství přijata jako náhrada (*Ersatzkraft*) za odvedeného Lehnerta a to bez časového omezení, s měsíční odměnou 50 RM. Přípis Kurátora z 21. 8. 1942 řeší, jak naložit s uvolněným místem asistenta po F. Lehnertovi, který 8. 5. 1942 padl. V přípise je vznesen dotaz, zda je skutečně nutné, aby Else Ohme pracovala osm hodin denně a zda by nebylo možné peníze ušetřit. Následuje rozhořčený rozklad A. Gotsmicha z 26. 9. 1942 o potřebnosti asistentské práce při správě knihovny, péči o sbírku odlitků i přímo při výuce (promítání diapozitivů během přednášek). Podle evidence asistentů působila Else Ohme na asistentském místě od 1. 9. 1942, přestože ještě neměla dokončené vzdělání.³⁰ Doktorát získala až 21. 4. 1945 (disertace *Der Gürtel im altgriechischen Volksglauben*) (obr. 1) jako jedna z posledních absolventek pražské německé univerzity. O jejich poválečných osudech se mi nepodařilo nic zjistit.

²⁷ Po válce M. Eisenkolb, již pod jménem Markéta Eisenkolbová, působila v Orientálním ústavu – srov. Adéla Jůnová Macková, *Ženy spjaté s Orientálním ústavem před válkou a v ČSAV*, AUC-HUCP 66/1, 2026, s. 85–100.

²⁸ AUK, f. FF NU, personální spis F. Lehnert, k. 56, i. č. 597.

²⁹ AUK, f. Kurátor, personální spis Else Ohme, k. 20, i. č. 684.

³⁰ V evidenci asistentů je její jméno na bílé asistentské kartě (pracovala tedy na systemizovaném asistentském místě s vyšším platem), nicméně je zde poznámka w. H., tedy wissenschaftliche Hilfskraft.

Obr. 1: Opis diplomu asistentky archeologického semináře Else Ohme z 21. 4. 1945 (AUK, f. Kurátor, k. 20, i. č. 684)

Filozofický seminář (Philosophisches Seminar)

Asistentské místo při filozofickém semináři bylo jedním z nově systemizovaných míst. Složitější to bylo vzhledem k tomu, že profesura filozofie byla uvolněna po rasových čistkách (odešli profesori Oskar Kraus a Emil Utitz), a hledal se tedy nejenom asistent, ale především přednosta ústavu. Do Prahy byl nejdříve roku 1940 povolán Kurt Schilling (1899–1977), který však vzápětí odešel do Mnichova, kde pracoval v rámci organizace Ahnenerbe.³¹ Dalším příchozím byl specialista na vojenskou psychologii Hans Günther (1898–1981), který v Praze setrval až do konce války. Z personálního spisu uloženého v Berlíně však vyplývá, že se přeložení do Prahy všemožně bránil (například několikrát odmítl nabízený byt) a podvolil se až přímému rozkazu. Před přeložením do Prahy bydlel v Berlíně.³² S Prahou zřejmě nijak nesrostl a opustil ji někdy v polovině dubna roku

³¹ Srov. A. MIŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita*, s. 70, 73.

³² Bundesarchiv Berlin (dále BAArch), f. Kurator der deutschen wissenschaftlichen Hochschulen in Prag – R 31 (dále Kurator), personální spis Hans Günther, i. č. 552, k jeho zaměření na psychologii vojenských osobností: „Zum 1. Juli 1937 wurde ich in die völkerpsychologische Gruppe des Psychologischen Laboratoriums des

1945.³³ Evidence asistentů přináší pro filozofický seminář tři jména: Susanne Liptak, Gerda von Bredow a Helga Prollius.

Susanne Liptak (* 1918) byla asistentkou ustanovena k 1. 8. 1941, v té době již měla zakončené studium doktorátem (promoce 26. 7. 1941), disertaci psala v oboru germanistiky. V říjnu téhož roku složila i zkoušky pro učitelství na středních školách s německým vyučovacím jazykem (obor němčina/francouzština/dějepis). Před svým jmenováním musela jako slovenská státní občanka doložit německou národnost (*Volkszugehörigkeit*), což se jí podařilo – Susanne byla dcerou středoškolského učitele v Kežmarku dr. Johanna Liptaka, významného představitele spišské německé menšiny, velmi aktivního na přelomu 30. a 40. let. Roku 1941 se stal vedoucím nově zřízeného Ústavu pro vlastivědný výzkum (*Institut für Heimatforschung in Käsmark*).³⁴ Susanne Liptak složila 26. 11. 1941 i předepsanou přísahu a v semináři působila až do letního semestru 1943. Skončila 31. 7. 1943 na vlastní žádost, kdy se rozhodla vrátit se na Slovensko a působit tam jako „*Studienrätin*“ (tedy kvalifikovaná středoškolská učitelka).³⁵

Susannu Liptak nahradila od 1. 8. 1943 Gerda von Bredow (1914–2005).³⁶ Pocházela ze šlechtické rodiny z Braniborska (Vietznitz) a její nižší vzdělání zajišťovali soukromí učitelé. Vystudovala filozofii, historii a germanistiku v Berlíně (semestr i ve Freiburgu im Breisgau). Jako ke svým učitelům se hlásila k filozofům Nicolai Hartmannovi, Martinu Heideggerovi a historikovi Wilhelmu Weberovi, přičemž poslední dva jmenovaní byli významně spjatí s nacistickým režimem. Disertaci na téma *Wertanalysen zu Schleiermachers Güterethik* obhájila roku 1941 (promoce v Berlíně 12. 12. 1941). Před nástupem do Prahy pracovala jako *Luft-Nachrichtenhelferin* (asistentka letecké rozvědky).³⁷ Von Bredow je tedy asistentkou, která s pražskou univerzitou až do svého příjezdu neměla nic společného – studovala v Berlíně a Freiburgu, bydlela a byla zaměstnána v Berlíně. Od roku 1935 byla členkou *NS-Frauenschaft* a od roku 1939 *NS-Volkswohlfahrt*. Ze spisů není jasné, zda se znala s Hansem Güntherem ještě před příchodem do Prahy, každopádně vycházela ze stejného prostředí významně ovlivněného nacistickou ideologií. Na rozdíl od své předchůdkyně měla von Bredow vzdělání v oboru filozofie. Z Prahy odešla předčasně, na vlastní žádost k 31. 8. 1944. Svůj odchod zdůvodnila péčí o rodiče. Po válce působila na univerzitách v Göttingen a Münsteru, kde získala mimořádnou profesuru.³⁸ Ve svých

Reichskriegsministeriums versetzt und erhielt zum 1. April 1938 eine neue Gruppe für die psychologische Erforschung geschichtlicher Persönlichkeiten (grosser Soldaten) und für Sipenforschung.“

³³ Helga PROLLIUS, *Flucht aus Prag 1945. Schicksal einer jungen Frau*, Freiburg 1980 (Herderbücherei Bd. 771), s. 20.

³⁴ K institutu více srv: Gabriela KILIÁNOVÁ, *Národopis a ideológia. Činnosť Ústavu pre vlastivědný výskum v Kežmarku počas druhej svetovej vojny*, *Národopisný věstník* 80/1, 2021, s. 20–35. O úloze J. Liptak: <<https://www.kezmarok.com/?Historia-Kezmarku/Dejiny-mesta-Kezmarok/V-tieni-risskeho-orla-Kezmarok-v-obdobi-II.-svetovej-vojny/XXIII.-Z-prihovoru-Johanna-Liptaka>> [2. 10. 2025]. Životopis J. Liptak: <<https://kulturstiftung.org/biographien/liptak-johann>> [2. 10. 2025].

³⁵ Připis prof. H. Günthera Kurátorovi ohledně ukončení smlouvy dr. S. Liptak z 3. 6. 1943, AUK, f. Kurátor, personální spis Susanne Liptak 1941–1943, k. 16, i. č. 564.

³⁶ Údaje, pokud není uvedeno jinak pocházejí z: AUK, f. Kurátor, Personální spis Gerda von Bredow, k. 4, i. č. 108.

³⁷ Asistentka letecké rozvědky byla zaměstnankyní německého leteckého rozvědného sboru během druhé světové války. Její povinnosti zahrnovaly obsluhu telefonního a telexového zařízení a také rádiového spojení k zajištění komunikace pro Luftwaffe. Tyto ženy pomáhaly udržovat komunikaci na zemi i ve vzduchu, což bylo nezbytné pro protivzdušnou obranu a letecké operace.

³⁸ Biografické údaje: <<https://kalliope-verbund.info/gnd/105058424>> [2. 10. 2025].

Obr. 2: Promoce v zrcadlové kapli Klementina po roce 1939 (AUK, f. Fotoarchiv)

poválečných pracích se zabývala mimo jiné středověkou a renesanční filozofií, zejména Mikulášem Kusánským,³⁹ ale také etikou a pojmem svobody.⁴⁰

Pozoruhodnou osobností je i poslední asistentka filozofického semináře Helga Prollius (* 1910). Ta působila jako asistentka semináře od 1. 12. 1944 do konce války.⁴¹ Zajímavou zprávou o jejím pobytu v Praze jsou vydané paměti. Jedná se o drobnou publikaci s všefakajícím názvem *Flucht aus Prag 1945. Schicksal einer jungen Frau*, která vyšla roku 1980. Jak už název napovídá, kniha zachycuje jen poměrně nepatrný výsek života Helgy Prollius – popisuje především pro ni bolestivé vzpomínky na konec války v Praze, internaci a následnou cestu k rodičům do Herfordu (Severní Porýní-Vestfálsko). Vzpomínky jsou to pro ni o to bolestnější, že se jednalo o matku malého dítěte – asi pětileté dcerky, která s ní strastiplnou cestu musela absolvovat. Praha je v jejím pojetí idylickým až mytickým městem, hrdinka se prochází s dcerkou po Pražském hradě, aby jí vstúpila do paměti nějaké vzpomínky na toto kouzelné město, schází se v romantických kulisách staré Prahy s přítelem apod. V kontrastu k tomu stojí chaotické pražské povstání a poválečné dny odstraňující vše německé. V samotném úvodu se věnuje vzpomínkám na svou práci, která ji přivedla do Prahy někdy na konci roku 1939 – pracovala v rozhlase, kontakty měla zejména mezi hudebníky – a zároveň studovala. Bohužel se nedochoval její personální spis, ale z materiálů, které jsou k dispozici, je

³⁹ Gerda von BREDOW, *Platonismus im Mittelalter: eine Einführung*, Freiburg i. Br. 1972; Gerda von BREDOW – Hans-Georg GADAMER (Hgg.), *Das Vermächtnis Des Nikolaus Von Kues: Der Brief an Nikolaus Albergati Nebst Der Predigt in Montoliveto (1463)*, Heidelberg 1955.

⁴⁰ Gerda von BREDOW, *Das Sein Der Freiheit*, Düsseldorf 1960.

⁴¹ Od 1. 9. 1944 do 30. 11. 1944 zde působila jako pomocná vědecká síla.

zřejmé, že svá studia v Praze nezhájila hned po středoškolském studiu (maturitu složila roku 1930), ale až roku 1942, v 32 letech.⁴² Germanistiku studovala předtím dva roky v Mnichově (1930–1932), v Praze si zapisovala přednášky zejména z germanistiky, filozofie a žurnalistiky. Promovala 30. 11. 1944. Promoce Helgy Prollius proběhla, jak sama udává, v prázdné místnosti, bez slavnostní ceremonie, mezi dvěma leteckými poplachy.

V rigorózním protokolu jsou tyto „promoce“ označeny červeně jako *Notpromotion* – *Handschlag*, nebo jako v případě Helgy Prollius pouze *Handschlag* (tedy rukou dáním), bez uvedené osoby promotora. Tento způsob ukončení studia se v rigorózním protokolu objevuje od října 1944, ale ne výlučně, byť s blížícím se koncem války stále častěji. Ve svých pamětech se zprostředkovaně hlásí i ke starší tradici slavnostních promoci s přísahou na fakultní žezlo (konkrétně v zrcadlové kapli v Klementinu),⁴³ o které jí vyprávěla Hedda Sauer (vdova po profesorovi Augustu Sauerovi), se kterou se seznámila zřejmě v souvislosti s psaním své disertační práce o Rilke – *Der Dichter und die Kreatur. Studien über das Wesen des Tieres in Rainer Maria Rilkes Werk*.⁴⁴ Ve filozofickém semináři (který sídlil v Klementinu) pracovala paní Prollius od 1. 9. 1944 – nejprve jako pomocná vědecká síla, vzápětí po promoci od 1. 12. 1944 jako asistentka. O fungování semináře se v pamětech nic nedozvídáme. Pouze zajímavým způsobem dokumentují atmosféru, která panovala s blížícím se koncem války, a to nejen na univerzitě: „[...] *Aber immer noch gab es bei uns Leute, die an ein Wunder glaubten, das im letzten Augenblick in Gestalt einer Geheimwaffe vom Himmel fallen würde. Zu ihnen gehörte auch mein Professor an der Universität. Je brenzlicher es jedoch aussah, desto mehr schmolz sein Glaube dahin. Und Mitte April sagte er eines Morgens zu mir: ‚Hören Sie, ich habe für acht Tage Urlaub von Volkssturm genommen. Ich werde meine Familie fortbringen. Wollen Sie nicht mit? Überlegen Sie es sich gut.‘ Ich hatte nichts mehr zu überlegen. Sah ihn an und fragte nur: ‚Kommen Sie zurück?‘ Er wick meinem Blick aus: ‚Ja selbstverständlich doch. Ich bin in einigen Tagen zurück‘ Von der Tür her kehrte er noch einmal um. ‚Was ich Sie noch bitten wollte: sollte wider Erwarten alles schneller gehen, als ich annehme, so verbrennen Sie alle Papiere in meinem Schreibtisch. Es braucht nichts in die Hände der Feinde zu fallen!‘*“⁴⁵ Helga Prollius setrvala v Praze až do samého konce války. V obou zaměstnáních pracovala jako svobodná matka, svou domácnost v jednom z žižkovských domů sdílela do prvních květnových dnů 1945 kromě dcerky ještě s chůvou – Češkou. Po válce působila jako novinářka, rozhlasová a televizní reportérka. Napsala i několik knih (včetně citovaných pamětí).

⁴² AUK, f. FF NU, rigorózní protokol 1944–1945, sv. V, č. 33. AUK, f. RNU, kartotéka posluchačů 1939–1945, Helga Helena Elisabeth Prollius (kartotéční list).

⁴³ „Die Promotion – zwischen zwei Fliegeralarmen – war ein nüchterner Akt in kahlem Raum. Keine akademische Feier in der Spiegelkapelle des Clementinum. Früher bis 1939 – so hatte mir Hedda Sauer ... erzählt –, war eine Promotion ehrwürdig und feierlich vor sich gegangen.“, H. PROLLIUS, *Flucht aus Prag*, s. 15. Zde se autorka mylí, slavnostní promoce se v zrcadlové kapli konaly i po roce 1939 (viz obr. 2), před uzavřením Karolína kvůli rekonstrukci se promoce konaly ve velké aule Karolína.

⁴⁴ Hedda Sauer (1875–1953) byla dcerou dalšího profesora, klasického filologa Aloise Rzacha, sama se věnovala básnictví a byla známa tím, že si dopisovala s Rilke. Její dopisy jsou uloženy v Rilkeho pozůstatosti (Deutsches Literaturarchiv Marbach, f. Rilke-Archiv Gernsbach). Srv. též Eva VONDÁLOVÁ, *Hedda Sauer und Rainer Maria Rilke*, *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik* 18/1, 2004, s. 281–286.

⁴⁵ H. PROLLIUS, *Flucht aus Prag*, s. 20.

Seminář pro německou filologii (Seminar für deutsche Philologie)

Na rozdíl od filozofického semináře náleželo místo asistenta k semináři pro německou filologii už v předválečné době. Asistentem byl od roku 1935 absolvent německé univerzity Erhard Müller (1908–1992).⁴⁶ Narodil se v Zahrádkách u České Lípy, ale ve všech dokumentech se hlásí k oblasti Krkonoš a Podkrkonoší – gymnázium absolvoval ve Vrchlabí, jako mimopražské bydliště vždy uvádí Hartu u Vrchlabí (dnes součást Vrchlabí). Müller studoval germanistiku, německý národopis a bohemistiku, zkoušky pro učitelství na středních školách s německým vyučovacím jazykem složil pro obor němčina/čeština. Jeho disertační práce byla bohemistická: *Kind und Eltern in der tschechischen Literatur der Sechzigern und Siebziger Jahre des 19. Jahrhunderts*. Přestože Müller skládal hlavní rigorózum z německého národopisu a češtiny, tak se o pár let později stal na dlouhou dobu zaměstnancem semináře pro německou filologii. Stalo se tak zřejmě díky jeho zájmu o onomastiku a vazbu na klíčového německého germanistu Ericha Gieracha (1881–1943). Müller už ve své domácí práci pro zkušební komisi pro učitelství na školách s německým vyučovacím jazykem věnoval místním jménům okresu Vrchlabí (*Die Ortsnamen des Hohenelber Bezirkes*). Tato práce přesně spadala do vědeckého projektu germanistů Ericha Gieracha a Ernsta

Obr. 3: Erhard Müller jako asistent semináře pro německou filologii, s rozeznatelným odznakem NSDAP
(AUK, f. Kurátor, k. 18, i. č. 639)

⁴⁶ Od 1. 1. 1935 byl vědeckým smluvním aspirantem (tedy ne asistentem na systemizovaném místě – tím se stal až 1. 10. 1936). Do té doby působil mimo jiné jako domácí učitel (Hauslehrer) ve Vrchlabí a Svobodě nad Úpou. AUK, f. FF NU, personální spis Erhard Müller 1935–1943, k. 56, i. č. 601; AUK, f. Kurátor, personální spis Erhard Müller 1939–1944, k. 18, i. č. 639.

Schwarze (1895–1983), jehož svazky vycházely pod souhrnným názvem *Sudetendeutsches Ortsnamen-Buch*. Müllerova práce vyšla roku 1938 jako 5. svazek.⁴⁷

Nejpozději od roku 1936 byl v kontaktu s libereckým Ústavem pro sudetoněmecký vlastivědný výzkum (*Anstalt für Sudetendeutsche Heimatforschung*), dochovaná korespondence z prvních let se týká mimo jiné právě vydání výše zmíněné knihy.⁴⁸ Pod Schwarzovým vedením prý připravoval také jako součást projektu *Sudetendeutsches Flurnamen-Buch*⁴⁹ publikaci *Die Flurnamen des Kreises Hohenelbe*, toto dílo však do konce války nevyšlo a Müller je ve svých vzpomínkách považuje za ztracené.⁵⁰ Müller pracoval v semináři do podzimu 1942, kdy byl odveden do vojenské služby (1. 11. 1942), ale již na začátku roku 1943 je ze zdravotních důvodů (zřejmě zejména psychických) propuštěn, ale návrat na univerzitu je komplikovaný, protože na jeho místo (byť jako válečná zástupkyně) byla přijata germanistka Lotte Traeger. Spor o jeho setrvání v semináři se táhl celý rok 1943. Lotte Traeger byla provizorně (na dobu od 1. 7. 1943 do 30. 3. 1944) administrativně přefazena na místo asistentky geofyzikálního ústavu, byť stále pracovala v germanistickém semináři. Nakonec Müller odchází do vlastivědného ústavu v Liberci. Z jiných dokladů vyplývá, že byl na samém konci války znovu vojensky nasazen. Po válce nějakou dobu působil na univerzitě v Lipsku,⁵¹ ale to je již zcela jiná kapitola.

Müllerův případ je zajímavý především proto, že se k jeho osobě zachovala celá řada archivních materiálů. Zejména jsou to již zmiňované personální spisy uložené jak ve fondu německé filozofické fakulty, tak ve fondu kurátora německých vysokých škol. Dále je to dochovaná korespondence a personální materiály zachované ve fondu libereckého vlastivědného ústavu. A v neposlední řadě se v pozůstalosti německého spisovatele a dramatika Alfreda Kelletata, uložené v Německém literárním archivu v Marbachu (*Deutsches Literaturarchiv Marbach*) zachovaly jeho vzpomínky na dobu, kdy působil v pražském germanistickém semináři – *Erinnerungen aus meiner Assistentenzeit*. Müller sepsal vzpomínky na samém konci života, na počátku 90. let 20. století a spolu s nimi je uloženo několik dopisů Kelletatovi z téže doby.⁵² Jedná se tedy o dostatečně rozmanitý vzorek materiálů, ze kterého by mělo být jednoduché získat poměrně plastický obraz nejen Erharda Müllera, ale i asistentské praxe v germanistickém semináři. Informace získané z výše uvedených dokumentů jsou velmi rozporuplné. Pokusím se, alespoň pokud to rozsah této studie dovolí, uvést několik základních informací.

Müller psal bohemistickou disertaci u Franze Spiny (1868–1938), posuzoval ji i další univerzitní slavista Gerhard Gesemann (1888–1948). Jako osobnost pevně spojená s Podkrkonoším a Krkonoši se zapojil do tehdy aktuálních vlastivědných bádání (nakonec

⁴⁷ Erhard MÜLLER, *Die Ortsnamen des Bezirkes Hohenelbe* (Sudetendeutsches Ortsnamen-Buch 5), Reichenberg 1938.

⁴⁸ MÚA, f. Ústav pro sudetoněmecký vlastivědný výzkum, Müller Erhard, korespondence, k. 2, i. č. 308. O ústavu srov.: Milena JOSEFOVIČOVÁ, *Německé vědecké instituce v Liberci 1923–1945. Od vlastivědy k nacistickému „bádání o zemi a lidu“*, Praha 2014.

⁴⁹ Pod Schwarzovým vedením vyšlo několik svazků.

⁵⁰ DLA Marbach, f. Nachlaß Kelletat Alfred, Erhard MÜLLER, *Erinnerungen aus meiner Assistentenzeit*, strojopis, 18 stran, cca 1991, Nr. HS000098196.

⁵¹ Roku 1954 je evidován na ústavu pro slavistiku (Slavisches Institut) jako vědecký tajemník: Universitätsarchiv Leipzig, fond: Personalunterlagen (Pertinenzbestand), PA 3333 Erhard Müller. Za poskytnutí informací děkuji Alexandru Königovi z Archivu Uni Leipzig.

⁵² DLA Marburg, f. Nachlaß Kelletat Alfred, Nr. HS000098178, dopisy z 25. 3. 1991, 29. 6. 1991 a 1. 8. 1991. Müller zemřel 1. 1. 1992.

jeho druhým oborem byla německé vlastivěda). Už při přípravě na učitelské zkoušky se zapojil do výzkumu místních jmen a s tím zřejmě i do dalších onomastických a dialektologických výzkumů. Byl výrazně ovlivněn Erichem Gierachem, a to do té míry, že se stal jeho asistentem v germanistickém semináři, a jak Müller vzpomíná, vykonával pro něj řadu prací – zejména excerpta z různých pražských archivů. Zde není na místě se šířeji věnovat osobnosti Ericha Gieracha,⁵³ stačí jen připomenout, že byl vůdčí osobností sudetoněmeckého hnutí. Stál u zrodu libereckých vlastivědných institucí a stal se i jeho popularizátorem v mnohokrát vydaném Sudetoněmeckém katechismu (*Sudetendeutscher Katechismus*). Gierach byl profesorem starší německé řeči a literatury v Praze v letech 1921–1935. S Gierachem se Müller v semináři (přes to, co píše v pamětech) mohl setkávat jen necelý rok, ale v kontaktu zřejmě byli i nadále.⁵⁴ Po Gierachovi získal řádnou profesuru Ernst Schwarz, který na univerzitě působil už od roku 1923, kdy se habilitoval pro starší německou řeč a literaturu (od roku 1930 byl mimořádným profesorem). Hlavním vědeckým zájmem Schwarze byly dialektologické a onomastické výzkumy jazykově německých oblastí Československa.⁵⁵ Druhou pražskou německou profesuru germanistiky (pro novější německou řeč a literaturu) držel Herbert Cysarz (1896–1985), který odešel do Mnichova roku 1938. Po něm přišel roku 1939 do Prahy mladý ambiciózní profesor germanistiky Erich Trunz (1905–2001), specializovaný na literární vědu, zejména na barokní literaturu a dílo Johanna Wolfganga Goetha.

Vzpomínky E. Müllera líčí situaci v germanistickém semináři téměř idylicky. Müller sedí v prostě zařízené kanceláři nejdříve v Budečské 6, později v Klementinu. Je obklopen skupinou studentů, často na pozici pomocných vědeckých sil a knihovníků, tedy spřízněných osob se zájmem o obor. Tato vzpomínka patří zřejmě až do období válečného, protože vyjmenovává osoby, které v Praze pobývaly v letech 1939–45, ať už jde o pozdější asistentku Lotte Traeger, Alfreda Kelletata⁵⁶ (kterému vzpomínky nakonec poslal), Mathilde Klausing (1919–1981), dceru rektora Friedricha Klausinga a sestru jednoho z atentáčníků na Hitlera, jmenuje také Sibylle Busch (1920–2011), jejíž dokumenty byly nalezeny v materiálech sudetoněmeckého jazykového atlasu,⁵⁷ a některé další studenty. Jako důvod svého odchodu z univerzity vidí zejména své zatčení gestapem roku 1943 (zatčení prý nějak souviselo s rodinou jeho manželky), byť byl vzápětí propuštěn – podle jeho názoru na přímluvu Ericha Gieracha. Na Ericha Trunze vzpomíná jako na význačného vědce, se kterým měl velmi dobré vztahy a který jim v semináři vyprávěl příběhy ze svého života.

⁵³ Srov. např. Ota KONRÁD, *Dějepisectví, germanistika a slavistika na Německé univerzitě v Praze*, Praha 2011, s. 131–136.

⁵⁴ Müller v žádosti o badatelské stipendium z roku 1939 (žádal o stipendium na výzkum místních jmen politického okresu Jilemnice – *Die Ortsnamen des ehemaligen politischen Bezirkes Starkenbach*), uvádí Gieracha jako osobu, která měla být vědeckou záštitou projektu: „Unter wessen wissenschaftlicher Leitung oder Beratung? Prof. Gierach (die Beratung erfolgt brieflich von München...)“. AUK, f. RNU, Žádosti o badatelská stipendia FF NU – Erhard Müller, 1939, k. 130.

⁵⁵ Srov. např. Jana RATAJOVÁ, *Komise pro slovník sudetoněmeckých nářečí Německé akademie věd v Praze a její materiály v Archivu UK*, AUC-HUCP 56/1, 2016, s. 169–182.

⁵⁶ Alfred Kelletat (1916–1995) pocházel z Königsbergu (dnes Kaliningrad), kde studoval v letech 1939–41, v Praze studoval od 24. 11. 1941, ale od zimního semestru 1942/43 byl ve vojenské službě. V Praze si zapisoval zejména přednášky z germanistiky a dějin umění. AUK, f. RNU, kartotéka posluchačů 1939–1945, Alfred Kelletat (kartotéční list).

⁵⁷ J. RATAJOVÁ, *Komise pro slovník sudetoněmeckých nářečí*, s. 172–173.

A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
B						25.44	36.30	36.44												
C						143	143	143												
D						492	582													

Reichsministerium für Wissenschaft, Erziehung und Volksbildung										Reichsdeutsche Studentin deutscher Volkzugehörigkeit									
Familienname: <u>Traeger</u> Vorname: <u>Lotte</u> Geburtsdatum: <u>4. 4. 1914</u> Geburtsort: <u>Hannover</u> (jüngere Bezeichnung, falls vorhanden) <u>Kr. Hannover (Rheinland)</u> (a) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (b) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (c) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (d) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (e) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (f) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (g) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (h) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (i) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (j) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (k) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (l) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (m) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (n) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (o) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (p) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (q) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (r) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (s) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (t) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (u) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (v) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (w) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (x) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (y) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (z) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u>										Schuljahr: <u>1934/35</u> Schulgruppe: <u>Reichsdeutsche</u> Schuljahr: <u>1934/35</u> (a) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (b) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (c) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (d) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (e) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (f) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (g) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (h) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (i) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (j) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (k) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (l) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (m) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (n) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (o) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (p) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (q) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (r) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (s) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (t) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (u) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (v) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (w) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (x) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (y) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u> (z) <u>Reichsamt am Reichsstatistik:</u> <u>Prag 1</u>									

Obr. 4: Kartotéční list Lotte Traeger z kartotéky posluchačů (AUK, f. RNU, Kartotéka posluchačů 1939–1945)

Müllerův personální spis a materiály libereckého ústavu přináší zcela odlišné informace o dané situaci.⁵⁸ Müllerovi bylo už někdy na konci roku 1939 Schwarzem dáno na vědomí, že se s ním nepočítá pro další univerzitní působení. Müller se tedy připravuje na přechod do Liberce (již tehdy na toto téma koresponduje s vedoucím libereckého ústavu Rungem). Mezitím je v semináři zřízeno druhé asistentské místo a vzhledem k počátku války je nedostatek jiných vhodných kandidátů, takže Müller v semináři zůstává.⁵⁹ Nový (druhý) asistent a Schwarzův žák Alois Kreller (* 1913) se stane asistentem E. Schwarze a Müller je jako asistent přidělen nově příchozímu Trunzovi. K vojsku je nejdříve odveden Kreller (v březnu roku 1942) a od 1. 11. 1942 i Müller. Práci v semináři obstarávají dvě pomocné vědecké síly z řad studentů. Trunz dále získává pro seminář jako náhradu Lotte Traeger (1914–2007). Zřejmě ambiciózní studentku, která před příchodem do Prahy vystudovala učitelství v Hannoveru, dále studovala ve Freiburgu a Königsbergu.⁶⁰ V Praze se imatrikulovala na podzim 1940, promovala 16. 1. 1943.⁶¹ Svým zaměřením byla literární historička

⁵⁸ MÚA, f. Ústav pro sudetoněmecký vlastivědný výzkum, korespondence E. Müller, k. 32, i. č. 1159; k. 2, i. č. 308.

⁵⁹ Ernst Schwarz kurátorovi 10. 6. 1940 o nutnosti prodloužení smlouvy E. Müllerovi. AUK, f. Kurátor, k. 18, i. č. 639.

⁶⁰ Na Freiburg i Königsberg měl vazbu i Erich Trunz. Z Königsbergu pocházel i Alfred Kelletat, toto město (resp. okruh studentů vázaných na tamější univerzitu) zmiňuje i L. Traeger ve svém dopise Kelletatovi: DLA Marburg, f. Nachlaß Kelletat Alfred, Nr. HS000744175, dopis L. Traeger z 3. 1. 1947.

⁶¹ Traeger byla také od listopadu 1936 členkou NS-Frauenchaft, členství v jiných organizacích neuvádí. AUK, f. RNU, kartotéka posluchačů 1939–1945, Lotte Traeger (obr. 4).

a v Praze sepsala významnou disertační práci *Das Frauenschrifttum in Deutschland von 1500–1650*. Práce vyšla i tiskem a je citována i v současných odborných studiích.⁶² Trunz tedy získal asistentku, která více odpovídala jeho badatelskému zaměření a s Müllerovým návratem z wehrmachtu asi příliš nepočítal. Poté, co byl Müller z vojska uvolněn, začal téměř roční úřední boj o to, co s E. Müllerem.

V Müllerově personálním spise se nacházejí Trunzovy opakované připsy adresované kurátorovi (tedy nadřízenému orgánu), v nichž líčí E. Müllera jako naprosto neschopného. V semináři prý není schopen pracovat se studenty, je velmi úzce vědecky zaměřen – není literární historik, není možné, aby se habilitoval – jako vědecký dorost nepřichází v úvahu atd.⁶³ Trunz žádá ustavení Lotte Traeger jako definitivní asistentky, kterou označuje jako dobrou v práci se studenty, ale i o ní píše, že jako akademický dorost nepřichází v úvahu (tj. možnost její habilitace vůbec nepřipouští). Ve spise je uložen také dopis vedoucího libereckého ústavu Rungeho, ve kterém Trunzovi oznamuje, že je ochoten Müllera přijmout. Müller ale jednání protahuje – zřejmě ze dvou důvodů: 1. má v Praze byt a do Liberce se mu příliš nechce, vyjednává práci na dálku, která je zaměřena především na přípravu další publikace, 2. jsou to mzdové požadavky (na univerzitě pobíral cca 500 RM měsíčně a požaduje podobnou mzdu), které zdůvodňuje i tím, že je už od roku 1940 ženatý. O Müllerovi se jednalo až na ministerstvu – personální spis byl zaslán ministerskému radovi Giesovi.⁶⁴ Nakonec tedy Müller do libereckého ústavu roku 1944 odchází.

Z obsáhlého Müllerova osobního spisu vyplývá, že ani přes velmi nepříznivé hodnocení ze strany Trunze (a částečně i Schwarze) ho nebylo možné ze svazku univerzity jednoduše propustit, a to přesto, že byla válka a seminář za něj získal plnohodnotnou náhradu. Zdá se, že Müller měl nějaké hodně vlivné zastání. On osobně vzpomíná na Ericha Gieracha, který zemřel v prosinci 1943. Nakonec i sám Müller byl politicky aktivní už od počátku 30. let. V žádosti o badatelské stipendium u *Forschungsgemeinschaft der deutschen Wissenschaft* z 23. 5. 1939 uvádí v kolonce pro členství v politických stranách: „*Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei (von November 1932 bis zur Auflösung der Partei), Sudetendeutsche Heimatfront (vom 28. 8. 1934), SdP seit März 1938.*“ Členem NSDAP byl od 1. 11. 1938.⁶⁵ Je třeba připomenout, že i sám Trunz byl považován za problematického. Po příchodu do Prahy si výrazně stěžoval na poměry na univerzitě (studenty prý dva roky nikdo neučil, knihy musel kupovat ze svého, plat je nízký atd.), což vyvolalo obecnější diskuzi o mzdách pražských profesorů a vyšetřování i v linii kurátor, ministerstvo.⁶⁶ Trunz byl zpočátku politicky angažovaný (významná byla jeho aktivita v rámci říšského svazu docentů), nicméně zhruba od roku 1943 se k politice stavěl rezervovaně. Podle A. Míškové byl také mimo kruh politických prominentů kolem Hanse J. Beyera. To však neznamená, že by byl Trunz

⁶² Srov. např. Nina JOHANSSON, „... die Grenze der Witwen wird er feste machen...“ *Konstruktionen von Weiblichkeit im lyrischen und didaktischen Werk der Herzogin Elisabeth von Braunschweig-Lüneburg (1510–1558)*, Stockholm 2007, s. 32.

⁶³ „Dr. Erhard Müller kommt als Hochschulnachwuchs nichts in Frage. Seine bisherigen wissenschaftlichen Leistungen sind gering (zwar fleissig, aber ohne weiten Horizont) und nur auf ein ganz enges Gebiet begrenzt (Orts- und Flurnamenforschung). Er ist im Seminar bei den Studierenden ohne Autorität und fast eine komische Figur.“ AUK, f. Kurátor, E. Trunz Kurátorovi, 29. 8. 1943, personální spis E. Müller, k. 18, i. č. 639. Trunz byl od března 1943 do počátku roku 1944 ve vojenské službě, přesto připsy ohledně Müllera sepisoval i nadále.

⁶⁴ Kurator an den Chef des Ministeramtes Herrn Ministerialrat Dr. Gies 23. 5. 1944 (spis se vrátil 20. 6. 1944).

⁶⁵ AUK, f. RNU, Žádosti o badatelská stipendia FF NU – Erhard Müller, 1939, k. 130.

⁶⁶ BArch, f. Kurator, personální spis Erich Trunz, i. č. 679. Srov. též O. Konrád, *Dějepisectví, germanistika a slavistika*, s. 282–283.

odpůrcem nacistického režimu, ale spíš to, že se stavěl velmi rezervovaně k sudetoněmeckému hnutí a na pražské prostředí se díval s neskrývaným despektem (nakonec žádal i o přeložení z Prahy). Evidentně si necenil ani Ericha Gieracha (zasazoval se proti udělení Eichendorffovy ceny), což Müllerovi jakožto Gierachovu žáku a badateli zcela oddanému sudetoněmeckému vlastivědnému výzkumu zcela jistě také nepomohlo.⁶⁷ Ještě s větším despektem, než k pražské univerzitě německé se stavěl k pražské univerzitě české. Na podzim roku 1942 dostali profesori německé filozofické fakulty za úkol zhodnotit odborné kvality svých kolegů z filozofické fakulty české. Zatímco velká část německých profesorů, kteří v Praze působili i v předválečné době, své české kolegy a jejich práce velmi dobře znala a často ve svých posudcích oceňují jejich vědeckou akribii (například orientalista Grohmann, slavista Schneeweis a další), tak Trunz, který měl ohodnotit Vojtěcha Jiráta a Zdeňka Kalistu, toto hodnocení téměř rozhořčeně odmítá s tím, že většina knih je přece česky, navíc u Jiráta zdůrazní, že se ve své knize inspiroval židovskými badateli, a pokud děkuje někomu z německé univerzity, tak je to žid Körner.⁶⁸ U Kalisty si neodpustí: „*Alles ist tschechisch geschrieben und mir daher nicht zugänglich. Die äußere Aufmachung wirkt unkultiviert und hat den Charakter der jüdischen kommunistischen Buchtypen der Zwanzigerjahre.*“⁶⁹

Z výše napsaného vyplývá, že problematiku univerzitních asistentů lze zkoumat jen jako součást širší problematiky daného oboru a je důležité brát ohled na celkový kontext, a to nejen politický, ale i společenský a kulturní. Je zřejmé, že po převzetí pražské univerzity do správy Říše putovaly do Prahy nemalé prostředky na financování německé vědy, jednalo se však o poměrně krátké období, na které navázaly odvary asistentů, studentů, ale i profesorů a docentů do války. Tak jako byli na profesorská místa jmenováni profesori, kteří neměli nikdy s Prahou nic společného, tak se asistenty a asistentkami stávaly často osoby, které neabsolvovaly pražskou univerzitu. Domněnku, že původní pražští profesori dávali přednost domácím asistentům a nově příchozí profesori byli ve výběru asistentů otevřenější, popřípadě si přiváděli své žáky ze svých původních univerzit, by bylo třeba ověřit analýzou všech asistentů daného období (nejlépe nejen na filozofické, ale také minimálně na přírodovědecké fakultě). Ve velké míře se prosazovaly na asistentkých místech i ženy. Některé se prosadily v různých oborech i po skončení války, ale málokterá z nich se uplatnila přímo v akademické sféře. Jako příklad lze uvést Lotte Traeger, která začala svou kariéru velmi ambiciózní disertační prací, po válce ještě nějakou dobu působila na univerzitě v Hamburku – v Kelleatově pozůstalosti je uložen dopis z roku 1947, kde Traeger pátrá po dalších přátelích z Prahy a sděluje Kelleatovi novinky (což nakonec dokládá, že Müllerova slova o přátelském okruhu studentů kolem germanistického semináře se zakládají na pravdě, Traeger dokonce uvádí stejná jména, ale Müllera nezmiňuje).⁷⁰ Ještě roku 1948 píše na Trunze posudek,⁷¹ ale další informace, kromě data úmrtí, se mi již nepodařilo objevit. Dochované paměti by bylo zajímavé zkoumat jako žánr, ale je nutné se ohlížet na dobu jejich vzniku, postavení a věk autora i politické souvislosti. Společným znakem obojích dochovaných pamětí je dobově

⁶⁷ A. MIŠKOVÁ, *Německá univerzita*, s. 160–161.

⁶⁸ Mínen Josef Körner, k němu srov. O. KONRÁD, *Dějepisectví, germanistika a slavistika*, s. 169–177.

⁶⁹ AUK, f. FF NU, Posudky na vyučující české FF, 1942, k. 95, i. č. 1073, fol. 73.

⁷⁰ DLA Marburg, f. Nachlaß Kelletat Alfred, dopis L. Traeger z 3. 1. 1947.

⁷¹ Hans-Peter KUNISCH, *Erich Trunz (* 1905) Germanist. Von Lobwasser über das Gegenwartsschrifttum zu Goethe*, in: Monika Glettler – Alena Mišková, *Prager Professoren 1938–1948. Zwischen Wissenschaft und Politik*, s. 299–311 (zde s. 308).

podmíněný důraz na to, že oba autoři měli vždy odstup od nacistického hnutí – Helga Prollis us to dokládá přátelstvím s českými umělci, Erhard Müller zas přátelstvím s Židy, či lítostí a hanbou, kterou cítil, když přebíral knihy z různých seminářů uzavřené české univerzity, přitom jeho politická angažovanost je z dochovaných materiálů zcela zřejmá. Müllerovy paměti, které vznikly v samém závěru jeho života, jsou především jakousi mozaikou vzpomínek svázaných s Prahou, univerzitou a osobnostmi, které na ní potkal. Na jednom místě je tedy odpůrcem nacismu, na druhé straně velebí Gieracha a jeho Sudetoněmecký katechismus (zdůrazňuje, že všechna města v Čechách kromě Tábora založili Němci), dále zase lituje Čechy popravené za Heydrichiády a zmiňuje Lidice, ale jinde je zřejmé, že nikdy nepřekonal bolest, kterou mu způsobila ztráta podkrkonošského domova při odsunu. V souladu s tím, že značnou část života strávil v NDR, také připomíná své celoživotní oceňování prostého pracujícího lidu (dokládá to např. tím, že často hovořil s českými uklízečkami v Klementinu). Předkládaný příspěvek tak zůstává jen malou sondou do problematiky vysokoškolských asistentů, ale ukazuje též možnosti dalšího výzkumu, který může směřovat k širší analýze dochovaných pamětí i úředních dokumentů.

Grantová podpora

Tato studie vznikla v rámci programu Univerzity Karlovy „Cooperatio“, vědní oblast „History“, obor Dějiny a filozofie vědy.

JANA RATAJOVÁ

Möglichkeiten zur Untersuchung der Stellung der Assistenten und Assistentinnen an der Philosophischen Fakultät der Deutschen (Karls-)Universität Prag

ZUSAMMENFASSUNG

Die Studie untersucht die Stellung der Assistenten und Assistentinnen an der Philosophischen Fakultät der Deutschen Universität Prag. Die ersten Assistenten an dieser Fakultät wurden bereits Ende des 19. Jahrhunderts beschäftigt. In den nachfolgenden Jahren (bis zur Weltwirtschaftskrise) stieg ihre Zahl allmählich, und die Assistentenstellen wurden systematisiert. Zu grundsätzlichen Änderungen kam es 1939 im Zusammenhang mit der Überführung der Deutschen Universität in die Verwaltung des Reiches. Die Zahl der systematisierten Assistentenstellen wuchs, doch gleichzeitig begannen sich im Fakultätsbetrieb die Kriegereignisse bemerkbar zu machen. Die Studie beschäftigt sich eingehend mit den Assistenten und Assistentinnen des Philosophischen Seminars, des Archäologischen Instituts und des Seminars für deutsche Philologie in den Jahren 1939–1945. Sie versucht, Kontinuität und Diskontinuität der Assistentenstellen und den Einfluss der Kriegereignisse auf die Besetzung dieser Stellen (beispielsweise sind Frauen mehr vertreten) aufzuzeigen und weist nicht zuletzt darauf hin, welchen Einfluss auf die Besetzung der Assistentenstellen die Persönlichkeit des Professors hatte.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

Mgr. Jana Ratajová, Ph.D.
Ústav dějin Univerzity Karlovy a archiv UK
jana.ratajova@ruk.cuni.cz